

Handläggare

David Eveborn

Miljö- och energidepartementet

m.remissvar@regeringskansliet.se

SOU 2018:34 Utredningen om hållbara vattentjänster

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 21 juni 2018 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

Vattentjänsterna kan lokalt ha en betydande påverkan på både yt- och grundvatten. SGU har därför ett påtagligt intresse i de frågor som utredningen behandlar. Vi är också angelägna om att de resurser som avsätts och de åtgärder som vidtas får avsedd effekt. Bristfälligt dricksvatten från enskilda brunnar utgör ett mycket stort problem. SGU ser därför att det finns ett stort behov av att inte enbart sträva efter en lösning på problem med enskilda avlopp utan att samtidigt också behandla dricksvattenfrågorna.

Utredningens målbild

Som framgår i inledande stycken är ett av utredningens uppdrag att föreslå kostnadseffektiva styrmedel som ökar åtgärdstakten bland små avlopp. SGU bedömer dock inte att en *allmänt* ökad åtgärdstakt är ett så effektivt sätt att åstadkomma nytta ur miljö- och hälsosynpunkt. Avloppens betydelse både lokalt och för Östersjön är mycket varierande beroende på omständigheter i närmiljön, typen av avloppsvatten som behandlas och nyttjandegrad (utsläppsmängd). Ur detta perspektiv bedömer SGU att en allmänt ökad åtgärdstakt i realiteten blir ett ganska trubbigt instrument för att åstadkomma den största nyttan. Uppdraget var inte formulerat på ett sätt som inbjuder till diskussion kring värdet av en allmänt ökad åtgärdstakt men SGU hade gärna sett att man i större omfattning redogjorde för den komplexa problembilden i utredningens bakgrund och inledning.

I sin helhet har SGU inte mycket att invända på den problembild som utredningen målar upp gällande de landsbygdsnära vattentjänsterna. SGU delar bilden av att det finns en påtaglig brist på incitament för fastighetsägare att investera i och ta långsiktigt ansvar för sina vattentjänster och att detta är något som man bör försöka förändra. Här inryms även dricksvattenfrågan och SGU hade önskat att denna fråga fått större utrymme i utredningen (som i första hand fokuserar på avloppen). Vid enskild VA-försörjning finns starka kopplingar mellan avlopps- och dricksvattenfrågan och SGU gör bedömningen att både myndigheter, fastighetsägare och andra berörda har mycket att vinna på att frågorna behandlades mer samordnat.

Bristen på kunskapsunderlag

Utredningen lägger fram en lång rad förslag på kommunikationsorienterade åtgärder som inbegriper förbättrad vägledning i flera led (från fastighetsägare till myndighetsutövning), utökat utbyte mellan myndigheter m. m. SGU vill i detta sammanhang lyfta fram att det i vissa fall saknas faktaunderlag för vägledning. Hur sådana faktaunderlag skall kunna erhållas berörs bara ytligt i utredningen. SGU vill betona att det i flera fall krävs betydande forsknings- och utvecklingsinsatser för att få fram underlag till vägledningen.

Ett specifikt område som behöver uppmärksammas är prestandabedömningar av olika avloppstekniker. Det finns ett stort utbud av olika avloppstekniker tillgängliga på den svenska marknaden. Ett problem är att det saknas reglering och praxis kring hur systemen skall utvärderas innan de får saluföras. Det finns visserligen en standardiserad testmetod (EN12566) men den är bara tillämpbar för en viss typ av anläggningar. Dessutom tar den inte hänsyn till en del väsentliga aspekter för praktisk användning.

Utredningen föreslår att HaV skall ansvara för att prestandabedömningar görs på nationell nivå. Förslaget angriper dock inte huvudfrågan, nämligen hur man på ett systematiskt sätt skall kunna erhålla pålitliga underlag för prestandabedömningar. En god marknadsreglering som tvingar fram högpresterande, pålitliga, robusta och resurseffektiva avloppslösningar är centralt för utvecklingen av hållbara vattentjänster. På det här området hade vi gärna sett att utredningen kom med mer konkreta åtgärdsförslag.

Motsvarande problem finns inom den enskilda vattenförsörjningen. Även här behövs ökad kunskap och vägledning om lämpliga reningstekniker. Därutöver behövs prestandabedömning av olika utrustningar.

Avloppsdeklarationer

Ett av de mer intressanta åtgärdsförslagen som utredningen presenterar är det som handlar om införande av krav på avloppsdeklarationer. SGU ställer sig generellt positiva till förslaget om avloppsdeklaration och bedömer att det kan vara ett bra verktyg för att komma framåt i åtgärdsarbetet. Dock kvarstår en hel del frågeställningar kring förfarandet.

Även om kontrollorganet (som skall utfärda deklARATIONERNA) inte har någon juridisk funktion framgår det i utredningen att man tänker sig att deklARATIONEN skall indikera om anläggningen klarar miljöbalkens krav eller inte. SGU ser en viss utmaning i att två instanser (tillsynsmyndigheten och kontrollorganet) rimligen skall komma till samma slutsats vid besiktning av anläggningar. Regelverket är komplext och kommunerna agerar idag inte samstämmt. Det gäller både vid bedömning av vilka krav som skall gälla i det enskilda fallet och vid bedömning av vilka tekniker som uppfyller det uppställda kravet. Det är viktigt att man snabbt åstadkommer en enhetlig tillståndsbedömning över landet om man inför avloppsdeklarationer. Annars ser SGU en stor risk för att fastighetsägarna möts av motstridiga uppgifter från de olika instanserna.

I samband med avloppsdeklarationerna ser SGU också en stor potential att lyfta in frågor om dricksvattenförsörjningen. Många enskilda dricksvattenbrunnar har otjänligt vatten (enligt Livsmedelsverkets rekommendationer). DeklARATIONEN skulle, beroende på utformning, kunna öka brunnsägarnas medvetenhet om dricksvattnet och ge incitament och stöd för att vidta åtgärder. Till exempel skulle provtagning av dricksvattnet kunna erbjudas (eller vara obligatoriskt) i samband med deklARATIONEN. SGU bedömer också att fastighetsägaren skulle ha en mer positiv attityd till deklARATIONEN om det även erbjöds rådgivning och kontroll av hushållets dricksvattenförsörjning.

Valet av återkomsttid för deklARATIONEN är viktig och behöver övervägas väl (eventuellt bör intervallet bli större, tex 10 år). Intervallet bör ställas i relation till behov vid olika typer av vald avloppslösning, användning och känslighet avseende skyddsobjekt såsom vattentäkt, utsläpp till vatten etc. samt till förväntad kostnad för fastighetsägaren. En fördjupad kostnadsanalys hade varit önskvärd innan man går vidare.

Sammanfattningsvis ser SGU det som viktigt att inte underskatta behovet av resurser (pengar och tid) och fördjupningar i det fall man väljer att gå vidare med förslaget om avloppsdeklarationer. Införandet

måste få ta tid, inte minst för att säkerställa att tillräcklig kompetens finns tillgänglig som kan bedöma såväl avloppsanläggningar, påverkan på miljön och risken för påverkan på dricksvattentäkter.

Ny nationell plattform

Utredningen föreslår en ny nationell plattform för samverkan om hållbara vattentjänster. SGU ställer sig tveksam till upplägget så som det nu presenteras, både vad gäller omfattning och hemvist. Visserligen är det givetvis av stor vikt att arbeta för samordning mellan myndigheter men formen inkluderat frågor om omfång bör vara väl övervägda innan inriktningsbeslut tas. Som förslaget nu är utformat så skall plattformen på sikt inkludera frågor rörande såväl dricksvatten, spillvatten, dagvatten som hantering av kraftigt ökade regnmängder på grund av klimatförändringar vilket gör att frågeställningarna spänner över ett mycket stort antal frågeställningar. Vidare är det endast en begränsad del av berörda myndigheter som namnges i förslaget som samverkansmyndigheter. Dock lyfts möjligheten att adjungera fler. Det SGU menar är att det behövs ett tydligare och mer strategiskt underlag innan man tar ställning till lämpligheten i att forma en ny plattform både vad gäller dess omfattning och utformning. Ett sätt att stärka beslutsunderlaget är bl. a. att ta lärdom av de erfarenheter som nu ställs samman av Livsmedelsverket avseende arbete i det nationella dricksvattennätverket för Dricksvatten. En av SGU:s erfarenheter av att ha varit en del i det nationella dricksvattennätverket är att det är en stor styrka att samtliga myndigheter som har en del i frågeställningen också är med i nätverket.

Övrigt

Små avlopp definieras idag som avlopp med färre än 200 anslutna personekvivalenter. SGU menar att skillnaden är påtaglig mellan typiska små avlopp för enskilda hushåll (eller små grupper av hushåll) och avlopp som tjänar en större grupp individer. De typiska små avloppen är som vi bedömer det i storleksordningen 1-50 pe (vilket motsvarar grupper om upp till 10 till 20 hushåll). För små avlopp med fler än 50 anslutna pe kan det vara rimligt att ställa högre krav vid såväl anläggande som uppföljning och tillsyn. Detta är befogat utifrån punktutsläppets storlek och relativa betydelse. SGU ser därför behov av att dela upp och behandla små avlopp (<200 pe) i två grupper (1-50 pe och 50-200 pe).

SGU samtycker i behovet av att frågan rörande dagvatten tas med tidigt i planeringsprocessen. Dock avstår SGU från att ta ställning i de diskussioner som förs i frågan kring investeringar i öppna dagvattenlösningar.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Lena Söderberg

I den slutliga handläggningen av ärendet har även David Eveborn, Magdalena Thorsbrink, Lena Maxe och Sara Nordström deltagit. David Eveborn har varit föredragande.

Göran Risberg

David Eveborn